

ԾԱՂԿԱԾ ՄԱԳՆՈԼԻԱՆ

Ինչպէս ազնիւ աստուածունի
Անտաներու հին սըրբութեան
Կապոյտին մէջ կը ծածանի
Ման հեթանոս գեղեցկութեան:

Իր ծաղիկներն հըրաշուշան
Հազար բաժակ լոյսով զեղուն
Գիշերն ուրախ աստղեր կ'ըլլան
Եւ աղօթքի մոմեր այգուն:

Կարծես ամէն ծաղիկ բերանն
Հրեշտակ մը կայ աներեւոյթ
Թեւի բախում քընարի ձայն
Կը լըսուի լուս դաշտի վըրան:

Ման է ծրփուն ու բերկրական
Մէջէն կ'անցնին բուրբան հովեր,
Մինչ քաղցըր դէմքն իր կուսական
Կը շրպարեն նաժիշտ ամպեր:

Լայն ու թեթեւ իր հովանին
Հեշտիւ փարած դաշտի ծաղիկն,
Նազով կու գայ գերդ պարունի
Երբեմն ասդին, երբեմն անդին:

Վարձակ մ'է նա արեգակին
Ձեռքին բամբիւ ու թասն օծուն,
Ուսկից կ'ըմպեն կարօտագին
Բանաստեղծներն անմահութիւն:

Ա՛ն մի գուցէ զեփուրին հետ
Երկինք թըռչի վառ դիցունհին,
Նոր համաստեղ մ'ըլլալ յաւէտ
Մաղիկներու մայր դիցունհին:

Ա մեր գարունն երգ չ'ունենար
Եւ ոչ հըպարտ գեղեցկութիւն,
Ոչ մէկ Յուլիս արեգնավառ
Պիտի կոշուէր մայր բընութիւն:

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍՅԱՆ

ՊԱՂԱՏԱՆՔ ԻՐԻԿՈՒՆԷՆ ԱՌԱՋ

Կախարդ ոգի՛, դուն որ կ'իջնես բըլուրներէն մանիշակի,
Արծաթաշող պատմութեանով, գըթա՛ ոսկի տերեւներուն
Մուծ ջուրերուն մէջ խեղդըւած, ու մահերուն թիթեւնիկի,
Դուն որ գիտես բոլոր ձայներն իրենց երգին մէջ օրօրուն,

Երկարէ՛ պահն այս գոյներուն եւ կուռնկներուն մահը վըճիտ,
Ու ջընետած բոլորովին բիւրիատիկ նուառ գիշերուան
Մառերուն մէջ, այգիներուն ու դաշտերուն մէջ անասնման,
Կախարդ ոգի՛, տո՛ւր իմ հոգւոյս պաղատագին՝ բոցը շունչիդ...

Ամէն ձայնի կապէ՛ թրթռուն իմ էութիւնըս բիւրեղեայ,
Ամէն շողի ծիածանէ՛ թափանցկութիւնն իր եղէգի,
Մինչեւ ծաղկիլը լուսնակին սա մըթաաքօղ լըճին վըրայ,

Սափորի պէս՝ մարմարին դէմ իմ աղօթքիս դուն գաղտնաբար,
Անոր նըման որ կը նետէ վարդ մը ճամբուն իր ցընորքի,
Փշրէ՛ անհուն երանգներով այս լըռութիւնը շրջապար...

ԱՐՄԵՆ ԵՐԿՍԹ

ՀԱՅ ԱՇՈՒԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐՈՒՅ տարի ծաւալ գտնելու վրայ է մեր հին աշուղական գրականութիւնը: Բնագաւառի մէջ այրած ու թալլուած հայկական հին ձեռագիրները եթէ այսօր վերակենդանացնելու բախտն ունենայինք, պիտի տեսնուէր որ կարծուածէն շատ աւելի հոյակապ աշուղներ ունեցած ենք անցեալին մէջ, որոնք երգած են այնքան զմայլելի տաղեր:

Ասոնցմէ հազուադէպօրէն մաս մը միայն գրի առնուած է աշուղներու մահէն վերջ, իսկ մեծամասնութիւնը՝ ձեռքերու և սկանակ աշուղներու բերնին մէջ միայն իրենց գոյութիւնը պահած են դարէ դար: Գրի առնուածները կորան, իսկ բերնէ բերան երգուածներու մեծ մասը անյայտացաւ երգողներու անակնկալ նահատակումով:

Գիշեր գտնուեցան մեր մէջ, որոնք հետաքրքրութիւն ունեցան հաւաքելու ժողովրդական այդ երգերը. նոյնպէս քիչեր գտնուեցան գնահատելու արժէքն աշուղական տաղարաններուն, որոնք հոս ու հոն անհոգ ձեռքերու մէջ փճացան ի սպառ: Բայց ցարդ գրի առնուած հայ աշուղական երգերը արդէն իսկ կը բաւեն պանծացնելու մեր աշուղական գրականութիւնը, որով միջնադարեան հայ երգիչները իրենց ժամանակակից տարբեր ազգերու երգիչներէն եթէ ոչ գերիվեր, գէթ հաւասար մակարդակէն բարձր մնացին ներշնչումով, յոյգերով ու ինքնատպութեամբ:

Քուչակեան տաղերը, Ակնայ անտունիները, Թլկուրանցիի, Ֆրիկի և Գրիգորիս Աղթամարցիի երգերը կը բաւեն որ այդ գուգակչու ընենք մենք անվերապահօրէն, իսկ ժ՛ր դարու անմահ երգիչ Սայաթ Նովան կը մնայ գերազանցօրէն անմրցելի: Խորենացիի յիշատակած նախաքրիստոնէական շրջանի «Գողթան երգեր»ը

բացառութիւն համարելով՝ առաջին հայ աշուղը կը կարծուի ըլլալ Կոստանդին Երզնկացի կամ Առաքել Շիրակվանցին, որ 1222ին երազահան զիրքը հայերէնի թարգմանած է արաբերէնէ՛:

Աշուղներու կարկառուն դէմքն է Ն. Քուչակ, որուն սիրային տաղերն իրենց յօրինուածքով ու անմահ գիւտերով առաջնակարգ վարպետի համբաւին արժանի դատած են զինքը մեր մէջ:

Յ. Թլկուրանցի (ԺՅ դար), կաթողիկոս, որ նոյնպէս ազատօրէն երգած է սէրը, հաճոյքը, գեղեցկութիւնը բայց նաեւ կեանքի դառն վախճանը:

Արծիւ ես յերազ թռչիս,
Լայնածիզ գթեւդ տարածես
Ձինչ աշխարհ հօր մանուկ
Ի թեւիդ ծայրն ծրարես:

Աշուղներու ոսկեղարն եղաւ ԺՁ դարը, թէեւ ԺԳ դարու մէջ ալ ծաղկած էին համբաւաւոր աշուղներ՝ Կ. Երզնկացի և Յովհ. Երզնկացի, Խաչատուր Կեչաւեցի - Ֆրիկ անունով ծանօթ*: Բայց ԺՁ դարուն մէջ է որ լեզուներն աւելի պարզ և արտայայտիչ են: Աշուղներու այս պարզ լեզուն հարստացուց աշխարհաբարը, տարածելով աշխարհիկ լեզուն, ժողովուրդին մէջ սիրցուց անոր ռամկօրէնն և երգը:

Հայաստանի երգիչներու կորուստէ վըրջ կըլած տաղերը մասամբ ուսումնասիրուեցան ու հաւաքուեցան Գ. Ալվերդեանէ,

1. Երզնկացիի երգերը հրատարակած է Վենետիկի Միքէ. Հայերէն Հ. Մ. Պատուրեան:
Ծ. Խ. — Դիտել կու տամք մեր յարգ. յօղուածագրիմ թէ Մ. Էջմիածնի միաբան Տիրայր Վ.ի գիւտէմ և աշխատանքներէն վերջ այլեւս անկասկած է թէ տարբեր ամծեր են Կեչաւեցի և Ֆրիկ. առաջինը քահանայ, երկրորդը աշխարհական: Հետեւաբար Յ. Մ. Պատուրեանի և Պրն. Ա. Զօպատեանի կասկածը երկու երգիչներու մոյմուծեամ մասիմ՝ որում կը հետեւի ինք ալ՝ այսօր այլեւս փարստած է: